

PHONETIC MISTAKES OF FOREIGNERS IN THE POLISH LANGUAGE AND METHODS OF THEIR ELIMINATION

Oleksiy Kazakov

Senior teacher, Kryvyi Rih Economic Institute of Kyiv National Economics University named after Vadym Hetman,

e-mail: kazakownor@gmail.com, orcid.org/0000-0002-5452-9976, Ukraine

Andrii Galaidin

MA, Polonia University in Częstochowa,

e-mail: a.galaidin@live.ap.edu.pl, orcid.org/0000-0002-5236-1495, Poland

Abstract. The article presents the results of observations of phonetic mistakes made by pupils and students from Ukraine who study the Polish language. The article contains analysis of the cause of these mistakes as well as recommendations for their elimination and prevention. In the course of the study, there has been considered experience of leading Polish and Ukrainian Polonists, including Alla Kravchuk and Jan Miodek. The article may be useful for teachers (lecturers) of the Polish language.

Keywords: Polish language, mistakes, phonetics, pronunciation, foreigners, learning, cause, student, teacher.

DOI: <http://dx.doi.org/10.23856/3014>

W artykule przeanalizowano najbardziej rozpowszechnione fonetyczne błędy uczniów szkół Ukrainy, którzy się uczą języka polskiego jako obcego bądź jako języka mniejszości narodowej i podjęto próbę opracować rekomendacje metodyczne dla nauczycieli co do ich usunięcia i zapobiegania ich przejawom. Były uwzględniony wyniki uczniów zarówno ukraińskojęzycznych, jak i rosyjskojęzycznych. W trakcie badania było wykorzystano doświadczenie czołowych polonistów zarówno z Polski, jak i z Ukrainy wśród których są Ała Krawczuk i Jan Miodek.

Przedstawienie problemu

Zadanie nauczyciela – polonisty (zarówno w szkole, jak i na uniwersytecie) polega na wychowaniu ucznia (studenta) na pełnowartościowego użytkownika języka, który może rozumieć otrzymywane zawiadomienia i składać własne, które będą rozumiane dla innych użytkowników, inaczej mówiąc, nauczyć prawidłowo prowadzić działalność językową. Dla osiągnięcia tego celu nauczyciel powinien wyraźnie uświadamiać, co jest poprawnie, a co nie, i jak usunąć i zapobiec błędom w mówieniu ucznia (studenta). Przy czym należy uwzględnić inność nie tylko w języku (ojczystego i tego, którego się uczy), ale i w kulturze, zwłaszcza w kulturze językowej, ponieważ, zgodnie hipotezy lingwistycznej względności, w różnych kulturach istnieją różne formy wyrażenia tego samego zjawiska (*The hypothesis of linguistic relativity*, 2018).

Badanie błędów językowych cudzoziemców, szczególnie w wymowie, pozwala na początkowej fazie nauczania stworzyć warunki dla niepowtórzenia ich w przyszłości. Również to pozwoli opracować metodę zapobiegania takim błędów, co powinno istotnie polepszyć jakość nauczania i szybkość zrozumienia materiału.

Analiza doświadczenia czołowych fachowców branży

Co do błędów językowych, istnieją prace takich wybitnych polonistów teraźniejszości jak profesor wydziału filologicznego (*Faculty of Philology, Ivan Franko National University of Lviv, 2018*) Lwowskiego Uniwersytetu Narodowego im. I. Franki (*Ivan Franko National University of Lviv, 2018*) Ała Krawczuk (2018), profesor Uniwersytetu Warszawskiego (*Uniwersytet Warszawski, 2018*), Andrzej Markowski (2018), profesor Uniwersytetu Wrocławskiego (*Uniwersytet Wrocławski, 2018*) Jan Miodek (2018), ukraiński językoznawca Omelan Wiśniewski (2018), profesor Instytutu Ekonomicznego w Krzywym Rogu Serhij Skadan (2018), Beata Romanek (2018) oraz Agnieszka Górską (2018). Zwłaszcza A. Markowski zrobił klasyfikację błędów B. Romanek podała wyraźną definicję błędu językowego, O. Wiśniewski jest autorem metodyki wykładania języków obcych, A. Krawczuk ma prace o błędach językowych Ukraińców w polszczyźnie, między innymi są to błędy gramatyczne, leksykalne i leksykalno-stylistyczne, a Agnieszka Górską prowadzi zajęcia z języka polskiego jako obcego cudzoziemskiego ze studentami z Ukrainy.

Obiektem badania wystąpili studenci Instytutu Ekonomicznego w Krzywym Rogu (*Kryvyi Rih Economic Institute of Kyiv National Economics University named after Vadym Hetman, 2018*) i uczniowie szkół tego miasta, uczący się języka polskiego jako obcego oraz studenci Państwowego Uniwersytetu Pedagogicznego w Drohobyczu im. I. Franki.

Przedmiotem badania są błędy językowe, szczególnie fonetyczne, ich przyczyna i sposoby unikania.

Jednym z problematycznych etapów badania było wyznaczenie pojęcia błędu i jej klasyfikacja, przecież polskie i ukraińskie źródła mają różną informację z tego pytania. W szczególności docent Uniwersytetu Żytomierskiego K. J. Klimowa, nawiązując do radzieckich naukowców B. I. Kapinos i M. Lwowa podaje taki podział błędów:

- słownikowi, czy leksykalne;
- morfologiczne;
- syntaktyczne;
- błędy słowotwórstwa;
- stylistyczne, lecz, na żal, nie może on się uważać za jedyny prawidłowy, chociażby przez to, że wszystko powyżej zaznaczone może być również środkiem stylistycznym.

Dla większej precyzji weźmiemy klasyfikację A. Markowskiego, podaną w artykule "Typy błędów językowych" (*Markowski, 2005*) i wyznaczenie błędu językowego wykładowczyni Uniwersytetu Rzeszowskiego B. Romanek i metodystki Doroty Smidr. Obie ostatnie mówią, że błędem językowym jest nieświadome naruszenie mownych norm i mownego obyczaju (*Romanek, 2017*).

Profesor Markowski dzieli błędy na wewnątrzjęzykowe i zewnątrzjęzykowe. Błędami zewnątrzjęzykowymi profesor nazywa błędy ortograficzne i interpunkcyjne, które, wydawałoby się, możliwe są tylko na piśmie, lecz to nie jest tak. Błędy wewnątrzjęzykowe z kolei podzielone są na stylistyczne i systemowe. Systemowe są podzielone na gramatyczne, leksykalne i fonetyczne (*Markowski, 2005*).

Rozpatrzmy błędy fonetyczne, ponieważ właśnie opanowanie aspektem dźwiękowym jest przesłanką rozwoju umiejętności obcowania we wszystkich czterech rodzajach działalności językowej (*Vishnevsky, 2011:90*), (*Panova, etc., 2010:37*). Profesor Markowski podzielił takie błędy na:

- błędy w akcentowaniu,

- błędy w wymowie poszczególnych głosek,
- błędy w wymowie grup głoskowych,
- "literowa" wymowa słów,
- redukcja oddzielnych głosek i grup głoskowych.

Błędy w akcentowaniu wydawałyby się najmniej niebezpiecznymi, przecież, jak wiadomo, akcent w języku polskim jest stały, z rzadkimi wyjątkami pada na przedostatni skład w każdym słowie, o czym mówi wykładowca wydziału slawistyki Uniwersytetu Wiedeńskiego (*Uniwersytet Wiedeński, 2018*) Liliana Madelska (2018) w swoim podręczniku "Praktycheskaya hrammatyka pol'skoho yazyka" (*Madelska, 2012:39*). Wyjątkami są:

- słowa greckiego pochodzenia, skończone na -ika/yka i czasowniki pierwszej i drugiej osoby mnóstwa w czasie przeszłym, w których akcentujemy trzeci skład od końca;
- czasowniki trybu przypuszczającego pierwszej i drugiej osoby, w których akcentujemy czwarty skład od końca;
- abrewiatury, w szczególności te, co składa się z spółgłosek, mogą mieć akcent na ostatniej sylabie;
- liczebniki, co oznaczają setki.

Takie właśnie zasady podaje popularyzatorka wiedzy o języku polskim, absolwentka wydziału polonistyki (*Wydział Polonistyki, 2018*) Uniwersytetu Warszawskiego Paulina Miłkuła (*Paulina Miłkuła, 2018*) na swoim YouTube- kanale "Mówiąc inaczej" (*Mówiąc Inaczej, 2018a*) w jednym z pierwszych odcinków (*Mówiąc Inaczej, 2018b*). Jednak, zarazem, w tak zwanym języku potocznym, w szczególności wśród młodzieży, obserwuje się tendencja akcentować przedostatnią sylabę w słowach, w których akcent powinien być w innym miejscu. Na przykład, w słowach pochodzenia greckiego z zakończeniem - ika/yka można zauważyć akcent paraksytoniczny, chociaż zasadniczo powinien on być proparaksytonicznym (*Fonetyka języka polskiego, 2018*). Najgorszym jest fakt, że to można zauważyć w filmach, stworzonych specjalnie do nauki języka polskiego, szczególnie "Uczmy się polskiego". Bardzo wyraźnie słychać w odcinku 16, w połowie trzeciej minuty (*Uczmy Się Polskiego Odcinki 16 do 18, 2018*), kiedy bohater zamiast "matematyki", mówi "matematYki". W doświadczeniu nauczania były również zauważone błędy w akcentowaniu tak zwanych wyrażen przyimkowych, które są związkiem przyimka i jednosylabowego rzeczownika, zaimka lub czasownika. Prawie wszyscy uczniowie akcentowali drugą część połączenia, chociaż prawidłowy w takiej sytuacji jest akcentować przyimek (*Madelska, 2012:39*). Takie błędy nie niosą zagrożenia chybnego rozumienia komunikatu, jedyne, co one mogą wywoływać, to myśl o niedostatecznej znajomości języka. Błędy w akcentowaniu wśród Ukraińców, bez względu na ich język codziennego użytku pojawiały się również przy odmianie rzeczowników i przymiotników, kiedy zmienia się liczba sylab.

Dla zapobiegania takich typów błędów nauczyciel (wykładowca) powinien wyraźnie wyjaśnić uczniom (studentom) zasady akcentowania w każdej sytuacji i dać do wykonania ćwiczenia, związane z ustawianiem akcentu we wszystkich możliwych miejscach, czyli, to powinny być wyrazy z akcentem paraksytonicznym, proparaksytonicznym, z akcentowaniem czwartej od końca sylaby oraz z zaakcentowanym przyimkiem.

Nieprawidłowa wymowa oddzielnych dźwięków jest możliwa w różnych sytuacjach. Wśród rosyjskojęzycznych miały miejsce takie, jak "akanie", kiedy nieakcentowany "o" czytało się jako "a" oraz jotaacja "e". Zarówno pierwsze tak i drugie jest niczym innym, jak mowną interferencją (*Transfer Językowy, 2018*). Skutkiem tego stawała się miękka wymowa szeregu spółgłosek, które naprawdę znajdowały się w twardych pozycjach. Drugie z tych błędów również obserwowała A. Górska u studentów z Ukrainy (*Górska, 2015:365*). W takiej

sytuacji ukraińskojęzyczni mają znaczącą przewagę. Zarówno rosyjskojęzyczni, jak i ukraińskojęzyczni często mylili przy czytaniu "y" z "u", co ma taką samą przyrodę. Również ma miejsce niezrozumienie różnicy wśród "l" i "ł", co może zmienić treść komunikatu. Aby uczeń (student) uświadomił to niebezpieczeństwo, można użyć takich przykładów

- „Mam 20 lat” - przy chybnej wymowie chodzi nie o wiek, a o odzież;
- „Laska cynamonu” - nieprawidłowa wymowa zmienia pałeczkę na błogość;
- „On ma wielką łaskę od Pana Boga” - tu przy wymowie palatalizowanej "ł" błogość staje się paluszką, a, jeśli wziąć pod uwagę slang, w którym słowo "laska" oznacza piękną dziewczynę, nasz komunikat może wywoływać śmiech.

Zaproponowane ćwiczenia mogą również być pożyteczne przy nauczaniu ortografii.

Wykładowca Górska wskazuje również inne błędy tej grupy, wśród których są chybna wymowa dz, c, ć, w, s i naruszenie zasad wymowy spółgłosek miękkich. Na początkowej fazie nauczania u uczestników badania obserwowano problemy w rozróżnianiu "s" i "c", przez podobieństwo ostatniego z cyrylicznym "c". Dla zapobiegania tego można zaproponować konstrukcje na kształt "Kocham Cię", w których treść przy chybnej wymowie istotnie się zmienia. U wielu uczestników badania obserwowano wymowę "g", analogiczna ukraińskiemu "r", przy czym "liderami" w takich błędach byli rosyjskojęzyczni uczniowie. Zapobiec temu można wyjaśniaszy, że ukraiński "r" prawie w całej Europie jest słyszany jak "x", co potwierdza oficjalna transliteracja ukraińskiego alfabetu łacinką (2010).

Wśród błędów w wymowie grup głoskowych można zaznaczyć wymowę "ch" jak "cz", co jest wpływem angielskiego, którego się uczeń (student) uczył wcześniej. W takiej sytuacji warto przypomnieć, że wyrazy, w których ten dźwięk się zapisuje akurat takim digrafem, mają przeważnie słowiańskie pochodzenie, więc powinien brzmieć tak samo, jak w języku ojczystym (ukraińskiej czy rosyjskiej) (*Bisko, Karolak, 1970:20*). Problem z przeczytaniem (wymową) połączeń "i" a następnej po niej samogłoski jest jeszcze łatwiejszy - można zaznaczyć, że w takich pojednaniach "i" wykonuje mniej więcej tę samą rolę, co w języku ojczystym znak miękki.

"Literowa" wymowa słów, przy której każda litera wymawiają się właśnie jak dźwięk, który ona oznacza, nazywa się również hiperpoprawną” i uważana jest za błąd. To może być nosowa wymowa "ą" i "ę" przed "l" i "ł", albo próby wymówić "w", "z", "d", "dź" zgodnie ich napisania tam, gdzie one powinni ogłaszać się, na przykład w końcu słowa, gdzie należy wymawiać je jak "f", "s", "t" i "ć" odpowiednio. W obu przypadkach nauczyciel musi zaznaczyć, że zasada jest akurat taka, i to ułatwia wymowę.

Redukcja dźwięków i połączeń dźwięków obserwowano przy niedbałym przeczytaniu słów, połączeń słów i zdań, które mają powtórzenie pewnych elementów, na przykład, pytanie "Kto to jest ten pan"? mogło brzmieć jak "Kto jest ten pan"?, a wskutek mownej interferencji, upraszczała się wymowa podwójnych spółgłosek.

Podsumowując powyżej zaznaczone, można powiedzieć, że błędy są skutkiem niedostatecznej świadomości językowej, albo, nawet, jej braku, a środkiem usunięcia takich błędów, zgodnie profesora Miodka, są ćwiczenia w czytaniu (*Słownik polsko@polski Bumelant, 2018*). Na żal, takie podejście może istotnie rozciągnąć proces nauczania w czasie, a zaznaczone w danej pracy środki pozwolą przeciwnie, skrócić jego. Więc, można znacznie przyspieszyć przyswojenie zasad czytania "ch", połączeń "i" z samogłoskami, mylenia się "l" i "ł" i eliminować ukraiński "r" w miejscu polskiego "g". Idealnie byłoby opracować metodę stymulacji świadomości językowej ucznia (studenta), lecz, jak twierdzi profesor S. Skydan, to jest tematem bardziej głębokich badań.

References

- Agnieszka Górska. (2018, october 20). Official site of Uniwersytecie Opolskim. [Electronic resource]. Retrieved from <http://hello.uni.opole.pl/project/agnieszka-gorska/>. [in Poland].
- Andrzej Markowski. (2018, october 20). Wikipedia. [Electronic resource]. Retrieved from [https://pl.wikipedia.org/wiki/Andrzej_Markowski_\(j%C4%99zykoznawca\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/Andrzej_Markowski_(j%C4%99zykoznawca)). [in Poland].
- Bisko, W., Karolak, S. (1970). *Mówimy po polsku*. Warszawa: Wiedza Powszechna. [in Poland].
- Dr. Liliana Madelska. (2018, october 20). Official site of Institut für Slavistik Universität Wien. [Electronic resource]. Retrieved from <https://slawistik.univie.ac.at/ru/mitarbeiter/madelska-liliana/>. [in Poland].
- Faculty of Philology. Ivan Franko National University of Lviv. (2018, october 20). [Electronic resource]. Retrieved from <http://old.philology.lnu.edu.ua/index.html>. [in Ukrainian].
- Fonetyka języka polskiego. (2018, october 20). Wikipedia. [Electronic resource]. Retrieved from https://pl.wikipedia.org/wiki/Fonetyka_j%C4%99zyka_polskiego. [in Poland].
- Górska, A. (2015). Błędy studentów z Ukrainy – zapobieganie i eliminacja w grupach o zróżnicowanych możliwościach (na podstawie doświadczeń Centrum Partnerstwa Wschodniego Uniwersytetu Opolskiego). *Acta Universitatis Lodziensis Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców*, No 22, 357-370. [in Poland].
- Ivan Franko National University of Lviv. (2018, october 20). Official site of Ivan Franko National University of Lviv. [Electronic resource]. Retrieved from <http://www.lnu.edu.ua/>. [in Ukrainian].
- Jan Miodek. (2018, october 20). Wikipedia. [Electronic resource]. Retrieved from https://pl.wikipedia.org/wiki/Jan_Miodek. [in Poland].
- Kravchuk Alla. (2018, august 15). Official site of Ivan Franko National University of Lviv. [Electronic resource]. Retrieved from <http://old.philology.lnu.edu.ua/Kravchuk.html>. [in Ukrainian].
- Kryvyi Rih Economic Institute of Kyiv National Economics University named afte Vadym Hetman. (2018, october 20). Wikipedia. [Electronic resource]. Retrieved from https://uk.wikipedia.org/wiki/Криворізький_економічний_інститут_Київського_національного_економічного_університету_імені_Вадима_Гетьмана. [in Ukrainian].
- Madelska, L. (2012). *Praktyczna gramatyka języka polskiego*. Kraków: Łódź. [in Poland].
- Markowski, A. (2005). *Kultura języka polskiego. Teoria. Zagadnienia leksykalne*. Warszawa: PWN, 55-60. [in Poland].
- Mówiąc Inaczej. (2018a, october 20). Wikipedia. [Electronic resource]. Retrieved from https://pl.wikipedia.org/wiki/M%C3%B3wi%C4%85c_Inaczej. [in Poland].
- Mówiąc Inaczej. (2018b, october 20). *Może porozmawiałyśmy o akcentach?* [Electronic resource]. Retrieved from <https://www.youtube.com/watch?v=CW8IDA8RedY>. [in Poland].
- Panova, L. S., etc. (2010). *Methodology of teaching foreign languages*. Kyiv: Akademiya. [in Ukrainian].
- Paulina Mikula. (2018, october 20). Wikipedia. [Electronic resource]. Retrieved from https://pl.wikipedia.org/wiki/Paulina_Miku%C5%82a. [in Poland].
- Romanek, B. (2017). *Kultura słowa*. Rzeszów : Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego. [in Poland].

- Sergij Sky`dan. (2018, october 20). Official site of Kryvyi Rih Economic Institute of Kyiv National Economics University named after Vadym Hetman. [Electronic resource]. Retrieved from <http://www.kneu.dp.ua/skidan-sergij-oleksandrovich/>. [in Ukrainian].
- Słownik polsko@polski Bumelant, odc. (2018, october 20). [Electronic resource]. Retrieved from <https://vod.tvp.pl/video/slownik-polskopolski,bumelant-odc-398,38784988>. [in Poland].
- Table of transliteration of the Ukrainian alphabet by means of the Latin alphabet, 2010, January 27, No 55. [Electronic resource]. Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/243262567>. [in Ukrainian].
- The hypothesis of linguistic relativity. (2018, october 20). Wikipedia. [Electronic resource]. Retrieved from https://ru.wikipedia.org/wiki/Гипотеза_лингвистической_относительности. [in Ukrainian].
- Transfer Językowy. (2018, october 20). Wikipedia. [Electronic resource]. Retrieved from https://pl.wikipedia.org/wiki/Transfer_językowy. [in Poland].
- Uczmy Się Polskiego Odcinki 16 do 18. (2018, october 20). [Electronic resource]. Retrieved from <https://www.youtube.com/watch?v=YWKhY4yA9uU>. [in Poland].
- Uniwersytet Warszawski. (2018, october 20). Wikipedia. [Electronic resource]. Retrieved from https://pl.wikipedia.org/wiki/Uniwersytet_Warszawski. [in Poland].
- Uniwersytet Wiedeński. (2018, august 15). Wikipedia. [Electronic resource]. Retrieved from https://pl.wikipedia.org/wiki/Uniwersytet_Wiedeński. [in Ukrainian]. (dostęp 08.2018)
- Uniwersytet Wrocławski. (2018, october 20). Wikipedia. [Electronic resource]. Retrieved from https://pl.wikipedia.org/wiki/Uniwersytet_Wroc%5%82awski. [in Poland].
- Vishnevsky, O. I. (2011). *Methodology of teaching foreign languages*. Kyiv: Znannya. [in Ukrainian].
- Vy`shnevs`ky`j Omelyan (2018, october 20). Official site of Drohobych State Pedagogical University of Ivan Franko. [Electronic resource]. Retrieved from <http://dspu.edu.ua/sgf/?p=265>. [in Ukrainian].
- Vy`shnevs`ky`j Omelyan. (2018, october 20). Wikipedia. [Electronic resource]. Retrieved from https://uk.wikipedia.org/wiki/Вишневецький_Омельян_Іванович. [in Ukrainian].
- Wydział Polonistyki. (2018, october 20). [Electronic resource]. Retrieved from <https://www.uw.edu.pl/universytet/wydzialy-i-jednostki/wydzial-polonistyki/>. [in Poland].